

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО

С.Р.Ермухаметова

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТТІҢ БІР ТҮРІ РЕТІНДЕ

«Инновациялық қызмет» түсінігі –инновациялық процесс бөлігі. Тәжірибеде маркетингтік қызмет инновациялықпен қатар болуы да мүмкін. Кейде ол алға шығуы да ықтимал, мысалы енгізу процесінің басталмаған кезінде саралау жүргізу, жарнама жасаушылармен жұмыс жүргізу, т.б.

Сондықтан балама ретінде инновациялық қызметтің бастамасын жаңаны енгізу кезеңімен біріктіруге болады.

Қазақстан Республикасының «Инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау туралы» заңының 1-бабында инновация өндірістің және қоғамды басқарудың түрлі салаларына енгізілуі экономикалық тұрғыдан тиімді және (немесе) әлеуметтік, экологиялық тұрғыдан маңызды болып табылатын, зияткерлік меншік объектісі болып табылатын ғылыми және ғылыми-техникалық қызметтің нәтижесі ретінде анықталады, сәйкесінше инновациялық қызмет инновацияны өндірістің және қоғамды басқарудың түрлі салаларына енгізілуі жолымен пайдалану. Инновацияны кәсіпкерлік қызметтің спецификалық объектісі ретінде қарастыруға болады. Инновациялық кәсіпкерлік үшін тек инновацияның болуы жеткілікті емес, сонымен қатар үнемі жаңаны іздеу, кәсіпкерлердің оны жасауы үшін мақсатты қызметінің болуы қажет.

Инновация-коммерциялық таратылатын, бәсекеабілетті, зияткерлік творчестволық қызметтің тиімді нәтижесі.

Инновациялық қызмет жаңа идеяларды, ғылыми білімді, технологияны және өнім түрін өндірістің әртүрлі саласына енгізуге бағытталған қызмет ретінде анықталады.

Инновацияны тарату - кәсіпкерлік қызметтің негізі.

Й. Шумпетер кәсіпкерлікті экономикалық дамудың негізгі факторы ретінде қарастыра отырып, кәсіпкерлікті жаңаны енгізуге негізделген инновациялық қызмет ретінде қарастырады [1].

Инновациялық қызмет-идеяларды трансформациялаумен байланысты.

В. Рассудовский инновациялық қызметті кәсіпкерлік қызметтің ерекше түрі ретінде коммерциялық нәтиже (кіріс) алу мақсатында жаңаны пайдалануға бағытталған қызмет ретінде қарастырады. Ғалымның пікірінше, инновациялық қызмет жаңа тауарлар мен қызметтерге деген қажеттілікті тиімді қанағаттандыруды ұйымдастыру үшін, өндірілетін өнімді жақсарту, жаңа өнімді алу мақсатында жүзеге асырылатын қызмет [2].

Инновациялық қызметті кәсіпкерлік қызметтің бір түрі ретінде қарастыру немесе инновациялық қызмет кәсіпкерлік қызмет болуы мүмкін емес деген де пікірлер бар. Біз кәсіпкерлік қызметтің өзін шаруашылық қызметтің бір түрі ретінде қарастыратын болсақ, инновациялық қызмет - шаруашылық қызметтің бір түрі. Яғни, шаруашылық қызмет топтық ұғым ретінде болады. Бұл жерде шаруашылық қызмет пайда табуға бағытталса кәсіпкерлік қызмет ретінде қарастырылатындығын ескерсек, инновациялық қызмет кәсіпкерлік қызметтің бір түрі ретінде болуы үшін пайда табуға бағытталуы тиіс. Бүгінгі нарық заманында жаңаны енгізу мен сату тұлғаларға инновация нәтижесін коммерцияли-зациялауды меңзейді. Бұл жерде біз кәсіпкерлік қызметтің белгілерін анықтау нәтижесінде инновациялық қызмет кәсіпкерлік қызметке жата ма деген сұраққа жауап табуымызға болады.

Біз кәсіпкерлік қызметтің белгілері бастамашылық, дербестік, тәуекел мен мүліктік жауапкершілік және пайда табуға бағытталғандық екенін білеміз. Инновациялық қызметпен айналысатын субъектілер өз бастамасы бойынша жаңаны қалыптастыруға бағытталған әрекеттерді жүзеге асырады. Инновациялық қызметпен айналысатын субъектілер пайда табуға бағытталған қызметті жүзеге асырады, яғни өнімді сатудан немесе қызмет көрсетуден кіріс алуды көздейді. Кәсіпкер рыноктың талаптарына сәйкес, тұтынушының сұранысын қанағаттандыратын жаңаны жасауға талпынады. Мұндай жағдайда сатып алушылық сұранысқа әсер ететін факторларға саралау жасай отырып, болашақ өнімнің түрін таңдайды.

Кәсіпкерлік қызметке тән дербестік - қажетті ресурстарды табу, нені өндіру, кімге сату, қаржыландыру жағдайы деген сұрақтарды шешумен байланысты.

Әдебиеттерде дербестік басқа субъектілерден тәуелсіз өз атынан қызметті жүзеге асырудың заңды түрде қамтамасыз етілген мүмкіндігі ретінде қарастырылады [3].

Инновациялық қызметпен айналысумен байланысты дербестік рынокқа жаңаша бейімделу, жаңаны іздеу бағыттарын айқындау, жаңа идеяларды жетік меңгеру, оларды іске асыру, инвестиция салу үшін объектілерді таңдау, қаржыландыру көздерін табу, инвесторлармен тиімді инновациялық шарттарды жасаумен байланысты болады. Сондықтан инноватор бүгінгі күнгі сұраныс емес, болашақта болатын сұранысты да болжауы қажет.

Ал келесі белгі ретінде қарастыратын тәуекел Б.Н. Мезриннің айтуынша орташа мүмкін болатын қолайсыз әлеуметтік нәтиже. Сонымен қатар ғалым тәуекелдің дәрежесін де сипаттайды, яғни үлкен немесе кіші зиянның болу мүмкіндігі [4].

В.А. Ойгензихтің пікірінше, тәуекел – субъективтік категория және ол кінәмен қатар өмір сүреді, ол онымен бірге өмір сүруі мүмкін болатын субъектінің өзінің әрекеттерінің нәтижесіне психикалық қатынасы [5].

Келесі ғалым О.А. Пастухин тәуекелді кенеттен болатын қауіп ретінде мүлктік игіліктердің бүліну немес құру қаупі, бұны заң нақты құқықтық салдардың туындауы ретінде байланыстырады деп қарастырып кеткен [6].

Инновациялық қызметтің бастамасы инновациялық жобамен байланысты екендігін ескерсек, кез келген инновациялық жобаларды жүзеге асыру материалдық, қаржылық қаражаттардың жұмсалуды қажет етеді. Бұл барлық жағдайда тәуекелмен байланысты, себебі біз алдын ала қай жоба коммерциялық болуы мүмкін немесе жаңа өнімге әр кезде тұтынушы табыла ма жоқ па білмейміз. Яғни, жоғарыда атап өткендей инновациялық тәуекел орын алады. Инновациялық тәуекел – кәсіпкердің өндіріске жаңа өнімді, қызметті шығару немесе ескіні өңдеу кезінде рынокта күтілген нәтижеге сұраныстың болмауынан салынған қаражаттарды жоғалту тәуекелі ретінде заңнамаға енгізуіміз қажет.

Кейбір авторлар инновациялық кәсіпкерлікте келесідей тәуекелдің түрлерін қарастырып өтеді: қате инновациялық жобаны таңдау тәуекелі; инновациялық жобаның қажетті қаржыландырылмау тәуекелі; инновациялық жобалардың нәтижесін өткізудегі маркетингтік тәуекел; инновация нәтижесіне байланысты шарттарды орындамау тәуекелі; болжанбаған шығындар тәуекелі; кірістің азаю тәуекелі; бәсекелестіктің күшею тәуекелі; инновациялық жобаға меншік құқығын қамтамасыз етумен байланысты тәуекел [7]. Инновациялық тәуекел өндіру сатысында да жүзеге асыру сатысында да болуы мүмкін. Алғашқысында өндіріс мақсатына жетпейді, жоспарланған жаңа жасалмауы немесе жасалған өнім жаңа болмауы мүмкін. Екінші жағдай бойынша инновациялық өнімге тұтынушылардан сұраныс болмауы мүмкін немесе болса да күтілген нәтиже бермеуі мүмкін.

Инновациялық қызметтің басқа шаруашылық қызметтерден айырмашылығы жаңа өнімді жасау мен жүзеге асыруға бағытталғандығы. Ал, егер де жаңа өнім болмаса бұл жай кәсіпкерлік қызмет түрінде болады.

Инновациялық кәсіпкерлікте негізінен екі мақсат болады: біріншісі - инновациялық болып табылатын тауар немесе қызметті жасау, соңғысы - инновацияны таратудан жоғарғы таза пайда алу. Инновациялық қызмет субъектілерінің соңғы мақсатқа жетуі жүзеге асырылған қызметінен пайда табу және шаруашылық қызмет аясының дамуына нақты ғылыми-техникалық салым салу. Сонымен инновациялық қызмет кәсіпкерлік қызмет бола отырып, жоғары тәуекел, капиталсыйымдылық, инновацияны жасау және жүзеге асыруға бағытталу секілді арнайы сипаттайтын белгілерге ие.

Инновация ғылыми және ғылыми-техникалық қызметтің нәтижесі ретінде анықталғандықтан, бұл түсініктерді де қарастыруымыз қажет. Қазақстан Республикасының «Ғылым туралы» заңының 1-бабына сәйкес ғылыми-техникалық қызмет – технологиялық, инженерлік, экономикалық, әлеуметтік, гуманитарлық және өзге проблемаларды шешу үшін жаңа білім алуға және оны қолдануға, ғылымның, техниканың және өндірістің біртұтас жүйе ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етуге бағытталған қызмет [8].

Аталған заң ғылыми-зерттеу қызметін (бұдан әрі - ғылыми қызмет) зерделеніп отырған объектілерге, құбылыстарға (процестерге) тән ерекшеліктерді, заңдылықтар мен заңдарды анықтау мақсатымен қоршаған болмысты зерделеуге және алынған білімді практикада пайдалануға байланысты қызметтің түрі ретінде қарастырады.

Біз қарастырғандай, ғылыми-техникалық қызмет - ғылыми қызметтің кең ауқымды түсінігі. Ғылыми-техникалық қызмет нақты тапсырмалар мен тәжірибелік мақсаттарға жету үшін жаңа білімді пайдалануға бағытталған. Сондықтан бір жағынан инновация анықтамасын анықтау кезінде бұл ғылыми, ғылыми-техникалық қызмет деп қайталаудың да қажеті жоқ деп санаймыз.

Сонымен қатар инновация зияткерлік меншік объектісі ретінде анықталады, соның ішінде енгізілуі экономикалық тұрғыдан тиімді өндірістік меншік ретінде анықталады.

Негізінен бұл анықтамаға заң шығарушы бірден келген жоқ. «Инновациялық қызмет туралы» заңның (бүгінде бұл заң күшін жойған) 1-бабында инновациялық қызмет - нәтижелері экономикалық өсу мен бәсекелестік қабілеттілігі үшін пайдаланылатын, өндірістің және қоғамды басқарудың әртүрлі салаларына жаңа идеяларды, ғылыми білімдерді, технологиялар мен өнім түрлерін енгізуге бағытталған қызмет ретінде анықталды.

Инновациялық қызмет анықтамасы енгізу қызметі тиімді экономикалық нәтиже беретін қызмет ретінде түсінілді.

Болашақта экономикалық тиімді болатын жаңаны өңдеуге қатысты ғылыми қызметті инновациялық қызметке жатқызуға бола ма? Жоғарыда қарастырып кеткен анықтаманы ескерсек, бұл мүмкін емес, ал «жаңа идеяларды, ғылыми білімдерді» түсініктерін тереңірек қарастырсақ ғылыми қызметті инновациялық кәсіпкерлік қызмет ретінде түсінуге болады, егер де экономикалық тиімді нәтиже берсе. Бұл жерде ойланатынымыз экономикалық тиімділікті анықтау критерийлері.

Сонымен қатар жоғарыда аталған заңымыз инновациялық қызметтің түрлерін анықтаған болатын. Инновациялық қызметке мынадай қызмет түрлері:

- 1) қоғамды басқару саласына жаңа идеялар мен ғылыми білімдерді енгізу;
- 2) экономикалық айналымда іске асырылатын жаңа немесе жетілдірілген өнімді (жұмысты, көрсетілетін қызметті), жаңа немесе жетілдірілген технологиялық процесті жасауға бағытталған ғылыми-зерттеу, жобалау, ізденіс, тәжірибе-конструкторлық және технологиялық жұмыстарды орындау мен оларға қызмет көрсету;
- 3) инновациялық тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) өткізу рыногын ұйымдастыру;
- 4) өндірісті технологиялық қайта жарақтандыруды және дайындауды жүзеге асыру;
- 5) жаңа технологиялық процестерді, тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) сертификаттау мен стандарттау мақсатында сынақтар өткізу;
- 6) бастапқы кезеңде инновациялық жоба өтемділігінің нормативтік мерзіміне жеткенге дейін жаңа немесе жетілдірілген өнім (жұмыс, көрсетілетін қызмет) өндіру және (немесе) жаңа немесе жетілдірілген технологияны қолдану;
- 7) инновациялық инфрақұрылымды құру мен дамыту;
- 8) инновациялық қызмет нәтижелерін насихаттау және инновацияларды тарату;
- 9) игеру және іске асыру мақсатында интеллектуалдық меншік объектілеріне (оның ішінде ашылмаған ғылыми, ғылыми-техникалық және технологиялық акпаратқа) құқықтарды қорғау, беру және иемдену;
- 10) Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес инновациялар жасауға бағытталған өзге де қызмет түрлерін жатқызды. Бұдан инновациялық қызметке тек жаңаны енгізумен байланысты емес, өндірісте қолданылатын ғылыми нәтижелерді өңдеуге байланысты, инновациялық инфрақұрылымды құру мен дамыту, т.б. жатады деген қорытынды жасауымызға негіз болады.

Бұдан шығатын қорытынды творчестволық қызмет объектісімен байланысты, енгізілуі экономикалық тиімді болып табылатын кез келген қызмет инновациялық кәсіпкерлік қызмет.

Қазіргі кезде инновациялық қызметтің заңдық түсіндірмесі – зияткерлік меншік объектісі ретінде қарастырады. Ал өз кезегінде интеллектуальдық меншік адам дамуының және ілгерілеудің қажетті және негізгі элементі.

Интеллектуальдық меншік түсінігін халықаралық-құқықтық, қазақстандық ұлттық құқықтың қайнар көздерінен табуға болады. Бұл Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің нормаларынан бастау алады.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 14-бабына сәйкес азаматтардың құқыққабілеттілігінің негізгі мазмұнында интеллектуальдық қызмет нәтижелеріне құқығының болуы қарастырылған.

Сонымен қатар ҚР АҚ-ң 59-бабы шаруашылық серіктестіктестіктердің жарғылық капиталына салым ретінде интеллектуальдық меншікті салу құқығын қарастырады.

Интеллектуальдық меншік объективтік нысанға келтірілген адам фантазиясы, идеялары, адам ақыл ойы және интеллектісі [9].

Қазақстан Республикасының заңнамаларын қарастырсақ, атап айтқанда ҚР АҚ-ң 125, 961-баптарына сәйкес интеллектуальдық меншік түсінігі интеллектуальдық творчестволық қызмет нәтижесінің объектілерімен айқындалады.

Егер де заңда бекітілген интеллектуальдық меншік объектілерінің тізіміне көз жүгіртсек, олардың бір-бірінен мәнді айырмашылықтарының бар екендігін көруімізге болады. Бірақ олардың бәріне ортақ белгілер материалдық емес сипатта болуы, интеллектуальдық творчестволық қызметпен байланысы, айырықша құқықтарды бекіту.

Сонымен қатар оларды төмендегі белгілер біріктіреді:

- 1) олардың барлығы ақыл-ойдың нәтижесі;
- 2) құндық бағалау мүмкіндігі, барлық адам еңбегінің жемісі секілді коммерциялық талаптармен тауар айналымына енуі мүмкін;
- 3) интеллектуальдық меншік объектілері – нақты ақпаратты алып жүрушілер;
- 4) мұндай объектілердің көпшілігі авторларға ие, олардың есімдері объектілерді алып жүреді;
- 5) интеллектуальдық меншік ақыл-ой нәтижесі объективтік нысанға айналған кезде өмір сүреді [10].

Сонымен қатар интеллектуальдық меншік объектісі бізмезгілде бірнеше тұлғалардың қолданылуына болуы мүмкін.

«Ғылым туралы» заңның 11-бабына сәйкес, ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызметтің кез келген ақпарат жеткізушіде тіркелген нәтижесі ғылыми санаткерлік меншік құқығының объектісі ретінде анықталған.

Ғылыми санаткерлік меншік құқығының объектісі кез келген ақпарат жеткізушіде тіркелген ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызметтің нәтижесі болып табылады [8]. Біз бұл анықтамаға сәйкес, ғылыми интеллектуальдық меншікті анықтау ғылыми емес интеллектуальдық меншікті анықтауымызды қажет етеді. Инновация түсінігі интеллектуальдық меншік объектісінен тиімді экономикалық нәтижені қажет етеді және бұл интеллектуальдық меншіктің бір түрі ретіндегі өндірістік меншік туралы сөз етеді. Бұдан шығатын қорытынды интеллектуальдық меншіктің барлық түрі инновация түсінігін қамтымайды, толықтырмайды.

Өндірістік меншіктің кең мағынадағы түсінігі бойынша ол тек өндіріс пен саудаға ғана қатысты емес, ауыл шаруашылық өндірісіне, қазба өндірісіне және өндірістік өнімдерге немесе табиғи өнімдерге де қатысты.

Қорыта келе, өндірістік меншік объектілерін біріктіретін белгі олардың өндірістік қолданылуы.

Инновация оларды енгізу экономикалық тиімді болатын интеллектуальдық меншік объектісі ретінде анықталған. Заң шығарушы өзге де тиімді салдарын, яғни оларды енгізудің әлеуметтік және экологиялық маңызын анықтаған.

Өндірістік меншік объектілерінің барлығы енгізушілік қабілетіне ие болмайды, мысалы, дараландыру құралы инновация болуы мүмкін емес.

Қолдану мүмкіндігі мен енгізудің экономикалық тиімділігі бір түсінік пе? Біздің ойымызша өндірістік қолдану, экономикалық тиімділік, және әлеуметтік және экологиялық маңыздылық сәйкес келмейді. Экономикалық тиімділік дегеніміз - «бағалау түсінігі». Қазақстанда азаматтық құқықтағы бағалау әдісінің концепциялары А.Г.Диденкомен өңделуде. Инновацияны анықтау дегеніміз оны тек экономикада қолдану фактісі ғана емес, енгізілетін интеллектуальдық меншік объектілерінің инновация ретіндегі тиімді экономикалық, әлеуметтік, экологиялық маңыздылығын ескеруіміз.

Сондықтан жоғарыда аталып өткен жағдайларды қортындылай келе, инновацияның жаңа анықтамасы жетілдіруді қажет етеді. 2002 жылғы «Инновациялық қызмет туралы» заңда берілген (инновациялық қызмет - нәтижелері экономикалық өсу мен бәсекелестік қабілеттілігі үшін пайдаланылатын, өндірістің және қоғамды басқарудың әртүрлі салаларына жаңа идеяларды, ғылыми білімдерді, технологиялар мен өнім түрлерін енгізуге бағытталған қызмет) кеңірек берілген ұғым болатын. Ал 2006 жылғы «Инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау туралы» заңда берілген (инновациялық қызмет - инновацияларды өндірістің және қоғамды басқарудың түрлі салаларына енгізу арқылы пайдалану) тар мағынада берілген түсінік.

Біріншіден, бұл нақты объектімен-интеллектуальдық меншік объектілерімен байланысты.

Екіншіден, бұл объектілерді енгізуден экономикалық, әлеуметтік, экологиялық тұрғыдан маңызды болуы тиіс.

Үшіншіден, бұл енгізу қызметімен тар байланыстағы ұғым. Соңғысына байланысты инновациялық қызметке енгізуден басқа инновацияны өңдеу қызметінің де қажет екенін естен шығармауымыз қажет. С.З. Зимановтың пайымдауынша, заң ғылымында түсініктерді дамыту және жетілдіру белгілі ұғымдарды біріктіру, оларды анықтау және нақтылау, ескі түсініктерді жаңа түсініктермен ауыстыру, себебі алғашқылары өзгерген нақты қатынастарды қамти алмайды және енгізе алмайды және бізге белгілі, немесе жаңа түсініктерді анықтау арқылы бұл түсініктерді қалыптастырамыз немесе алып тастаймыз [11]. Сондықтан біз инновацияға мынадай анықтама береміз, инновация - өндірістің және қоғамды басқарудың түрлі салаларына енгізілуі экономикалық тұрғыдан тиімді және әлеуметтік, құқықтық, экологиялық тұрғыдан маңызды болып табылатын, зияткерлік меншік объектісі болып табылатын ғылыми және ғылыми-техникалық қызметтің жаңа немесе жетілдірілген технологиялық үрдіс түріндегі жаңа өнім, тауар, қызмет.

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. / Пер. с нем. В.С. Автономова, М.С. Любского, А.Н. Чепуренко / Общ. ред. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1982. С. 158-159. – 456 б.
2. Рассудовский В. Интеллектуальная собственность и инновационное предпринимательство // Российская юстиция, 1994. - №12. - С.10-13.
3. Амирханова И.В., Романкова В.А. Правовое обеспечение индивидуального предпринимательства: проблемы теории и практики: Учебное пособие. - Алматы: Қазақ университеті, 2003. - 209 с.
4. Мезрин Б.Н. О юридической природе риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты. Сб.учен.тр. - Свердловск, 1974. – 192 с.
5. Ойгензихт В.А. Проблема риска в гражданском праве (часть общая). - Душанбе: Ирфон, 1972. - 224 с.
6. Пастухин О.А. Категория риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты. Сб.учен.тр. - Свердловск, 1974. – 192 с.
7. Медынский В.Г., Скамай Л.Г. Инновационное предпринимательство: Учеб. пособие для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 589 с.
8. Ғылым туралы 2001 ж. 9 шілдедегі № 225-ІІ Қазақстан Республикасының Заңы// Параграф ақпараттық жүйесі
9. Каудыров Т.Е. Право интеллектуальной собственности по законодательству Республики Казахстан // Актуальные вопросы коммерческого законодательства в Республике Казахстан и практика его применения: Материалы семинаров. Т.1. – Алматы: Эдилет-Пресс, 1996. – С. 290-307.
10. Гальперин Л.Б., Михайлова Л.А. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа // Советское государство и право. – 1991. - №12. - С.37-42.
11. Зиманов С.З. О понятиях в теории государства и права.// В кн.: Актуальные проблемы теории социалистического государства и права. – М.; 1974. - С.76-78.

Научная статья С.Р. Ермухаметовой посвящена по вопросам инноваций и инновационной деятельности по законодательству РК. Рассматривается соотношение инновации и интеллектуальной собственности, признаки инновационной деятельности и автором предлагается законодательно определить признаки инновационной деятельности.

С.К. Атаханова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ БАСТАУЫ РЕТІНДЕ

Қазақстан Республикасының Конституциясы елімізде қолданылып жүрген заңнаманың негізгі бастауы, тірегі болып табылады. Қолданыстағы салалық заңнама Конституция талаптарына сүйене отыра әрі қарай дамиды және өрби түседі. Соның ішінде еліміздің Конституциясы азаматтық іс жүргізу саласының да негізгі бастауы. Азаматтық іс жүргізу саласында Қазақстан Республикасының Конституциясының алатын орны мен атқаратын қызметін айқындау барысында, жалпы Конституцияның мәні мен маңызына тоқталып өтпей болмайды. Қазақстан Республикасының Конституциясы республикалық құрылыстың негізін, мемлекеттік билік жүйесін және Қазақстан мемлекеті мен оның азаматының қатынасын белгілейді. Адам және оның өмірін, құқықтары мен бостандықтарын Конституция мемлекеттің ең қымбат қазынасы деп танып, мемлекеттің сол үшін қызмет етуі тиістігін атап көрсетеді (1-баптың 1-тармағы).

Қазақстан Республикасының бұдан бұрынғы 1993 жылғы Конституциясымен салыстырғанда жаңа Конституция барынша жетілдірілген ішкі біртұтастығымен және қазіргі заманғы либералдық-демократиялық құндылықты толық баянды етумен барабар, еліміздің даму тенденцияларымен, мемлекет биліктерінің шегін белгілеп беруімен ерекшеленеді [1, 24-25 бб.]. Конституцияға барлық құқық салаларының бағыттары оның ішінде азаматтық іс жүргізуде негізделе отыра, жүзеге асырады. Қазақстан Республикасының Конституциясының ағымдағы заңнамада атқаратын рөліне байланысты еліміздегі оқулықтардың бірінде мынадай тұжырым берілген болатын: "Таким образом, Конституция Республики Казахстан, являясь юридической базой развития текущего законодательства, предопределяет содержание производных нормативных правовых актов. Объекты регулирования Конституции и текущего законодательства могут иметь точки соприкосновения, но не являются тождественными. В этой связи необходимо обратить внимание на основные аспекты разграничения объекта конституционного регулирования и текущего законодательства:

1) Конституция, являясь Основным законом общества и государства, актом высшей юридической силы, содержит учредительные, первичные нормы, закрепляющие основы конституционного строя республики, основы правового положения личности, основы правового статуса органов государства и местного самоуправления; а акты текущего законодательства воспроизводят, развивают и конкретизируют конституционные нормы;

2) нормы Конституции направлены на комплексное, всеохватывающее регулирование основополагающих общественных отношений; акты текущего законодательства регулируют лишь отдельные сферы (стороны) этих отношений;